

دره باستانی خرم‌آباد، با قدمتی بیش از ۶۰ هزار سال و حاوی شواهد زیستی انسان‌های نئاندرتال و خردمند، لرستان را در جایگاه یکی از کهن‌ترین زیستگاه‌های بشری در غرب آسیا معرفی کرد.

به گزارش [خبرگزاری تسنیم](#) از خرم‌آباد، دره خرم‌آباد، واقع در قلب زاگرس میانی، یکی از بی‌نظیرترین بسترهای زیستی شناخته‌شده در خاورمیانه است که شواهد مستندی از حضور انسان در بیش از ۶۰ هزار سال گذشته را در خود جای داده‌است.

این دره نه تنها از منظر جغرافیایی و زیست‌محیطی اهمیت دارد، بلکه از دیدگاه انسان‌شناسی، باستان‌شناسی، ژئومورفولوژی و فرهنگ‌پژوهی نیز، به‌عنوان یک فضای کلیدی در شناخت روندهای تکاملی و زیستی انسان اولیه به‌شمار می‌رود.

مطالعات باستان‌شناسان ایرانی و بین‌المللی در این پهنه فرهنگی طی دهه‌های اخیر نشان داده که دره خرم‌آباد، یکی از معدود نقاطی در سطح جهان است که پیوستگی استقرار انسانی از دوران پارینه‌سنگی میانی تا دوران تاریخی را در خود حفظ کرده‌است.

کشفیات به دست آمده از غارها و پناهگاه‌هایی همچون کلدز، دوشه، قمری، یافته، پاسنگر و ده‌ها محوطه دیگر، گواهی روشن بر استقرار انسان نئاندرتال و سپس انسان خردمند در دره خرم‌آباد هستند.

این محوطه‌ها حاوی لایه‌های زمین‌ساختی متوالی‌اند که ابزارهای سنگی، بقایای آتش، استخوان‌های جانوران شکارشده، شواهد فرهنگی، زیستی و حتی نشانه‌هایی از رفتارهای آیینی انسان اولیه را در خود حفظ کرده‌اند.

نخستین کانون‌های زندگی انسانی

اکولوژی منحصر به فرد دره خرم‌آباد با رودخانه‌های دائمی، منابع غنی آب زیرزمینی، پوشش گیاهی متنوع، قابلیت شکار، پناهگاه‌های طبیعی امن و موقعیت ژئواستراتژیک، آن را به یکی از نخستین کانون‌های زندگی انسانی تبدیل کرده است.

در بسیاری از مطالعات تطبیقی، از این منطقه به عنوان یک کریدور مهاجرتی انسان‌های اولیه از فلات ایران به بین‌النهرین و آناتولی یاد شده است. آنچه دره خرم‌آباد را در سطح جهانی برجسته کرده، تداوم سکونت در آن بدون گسست فرهنگی است.

مطالعات لایه‌نگاری این منطقه نشان می‌دهد که از پارینه‌سنگی میانی و جدید تا دوره‌های نوسنگی، مفرغ و آهن، شاهد تغییر تدریجی و ارگانیک در ساختارهای زیستی و اجتماعی جوامع انسانی ساکن این دره بوده‌ایم. از منظر فرهنگی دره خرم‌آباد نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. قلعه فلک‌الافلاک به‌عنوان نشانه‌ای از اقتدار تاریخی در مرکز دره، پل‌های تاریخی بر فراز رودخانه خرم‌آباد، باغ‌های سنتی، آسیاب‌های آبی، و کتیبه‌ها همگی نشان از استمرار تمدن و حیات اجتماعی در این منطقه از دوران پیش‌تاریخ تا دوران اسلامی و معاصر دارد. از این‌رو، ثبت جهانی مکان‌های پیشاتاریخ دره خرم‌آباد در چهل‌وهفتمین اجلاس کمیته میراث جهانی یونسکو، نه‌تنها گامی سترگ در شناسایی علمی و جهانی این گنجینه زیستی و فرهنگی است، بلکه به‌منزله ثبت بخشی از حافظه جهانی بشر در نقشه رسمی تمدن‌های اولیه به‌شمار می‌آید.

یک زیستگاه با قدمت ۶۰ هزار سال

محمدحسین طالبیان، نماینده ایران در کمیته میراث جهانی یونسکو، در تماس تلفنی با استاندار لرستان، گفت: برای نخستین‌بار شاهد ثبت یک زیستگاه با قدمتی بیش از ۶۰ هزار سال در فهرست میراث جهانی هستیم.

وی افزود: دره خرم‌آباد نشان‌دهنده همزیستی نئاندرتال‌ها و انسان‌های خردمند در منطقه‌ای است که تراکم تاریخی آن در جهان بی‌نظیر است.

نماینده ایران در کمیته میراث جهانی یونسکو ادامه داد: ثبت جهانی دره خرم‌آباد نخستین قدم در مسیر جهانی‌شدن لرستان است و امیدوارم شاهد حضور گسترده‌تر این استان در دیگر فهرست‌های یونسکو و عرصه‌های جهانی باشیم.

سید سعید شاهرخی، استاندار لرستان، نیز در حاشیه ثبت جهانی دره خرم‌آباد، این رویداد را یکی از بزرگ‌ترین رخدادهای فرهنگی کشور دانست و گفت: ثبت این دره افتخاری برای همه ایران است.

وی با بیان اینکه دره خرم‌آباد با پیشینه‌ای ۶۰ هزار ساله، امروز به‌عنوان یک جهان‌شهر تاریخی شناخته می‌شود، توضیح داد: نخستین زیستگاه بشر در این استان به ثبت جهانی رسید.

تاریخ‌نگاری انسان اولیه

استاندار لرستان تأکید کرد: ما برنامه‌ریزی ویژه‌ای برای توسعه گردشگری، معرفی هویت فرهنگی، و ترویج دیپلماسی فرهنگی با محوریت ثبت جهانی دره خرم‌آباد در دست اقدام داریم.

ثبت جهانی مکان‌های پیشاتاریخ دره خرم‌آباد، نه فقط یک رویداد نمادین در تقویم فرهنگی ایران، بلکه نقطه عطفی در مسیر احیای جایگاه لرستان در حافظه جهانی تمدن بشری است.

این ثبت، برگی تازه در تاریخ‌نگاری انسان اولیه در زاگرس می‌گشاید؛ جایی که شواهد زیستی، فرهنگی، تکنولوژیک و اجتماعی، از همزیستی نئاندرتال‌ها و هوموساپینس‌ها در بستری مشترک حکایت دارد.

دستآورد حاصل‌شده، نتیجه بیش از دو دهه تلاش مستمر جامعه باستان‌شناسی ایران، پژوهشگران مستقل، نهادهای بین‌المللی، مدیران حوزه میراث فرهنگی و همراهی مردم محلی است.

این موفقیت، ترکیبی از علم، مدیریت، مشارکت اجتماعی و دیپلماسی فرهنگی بود که توانست صدای تاریخ لرستان را از پاریس، به گوش جهانیان برساند.

زبان گویای انسان نخستین

اما ثبت جهانی، پایان راه نیست. این رویداد، مسئولیت‌های تازه‌ای را نیز به همراه دارد: حفاظت از منظر فرهنگی و طبیعی دره، آموزش و آگاه‌سازی عمومی، ایجاد ظرفیت‌های گردشگری علمی، مدیریت مشارکتی با جوامع محلی.

از این پس، لرستان باید خود را نه صرفاً یک استان تاریخی، بلکه یک کانون تمدنی در سطح جهانی بداند. دره خرم‌آباد، به‌عنوان نخستین زیستگاه ثبت‌شده بشر در ایران، حامل پیامی از هویت، استمرار، خلاقیت و زیست هوشمندانه انسان در بستر طبیعت است.

این دره، زبان گویای انسان نخستین است که امروز در سایه گفتمان جهانی یونسکو، با ما و برای فردا سخن می‌گوید. اکنون، نوبت نهادهای محلی، فرهنگی، دانشگاهی و مدیریتی است تا از این فرصت تاریخی در مسیر توسعه متوازن، دیپلماسی تمدنی و افزایش سرمایه اجتماعی بهره‌برداری کنند.

لرستان، بر بلندای تاریخ ایستاده و جهانیان، اینک چشم به آینده‌ای روشن در دل دره‌ای دارند که ۶۰ هزار سال پیش، نخستین انسان‌ها از آن آغاز کردند.

مرکز لرستان شناسی